

97/2019

Munkaerőpiaci polarizálódás és a középosztály: a szakmai szintek és a háztartások jövedelmének nagysága közötti változások új adatösszefüggésekben az OECD tizennyolc tagállamában

Andrea Salvatori – Thomas Manfredi: Job polarization and the middle class: new evidence on the changing relationship between skill levels and household income levels from 18 OECD countries

OECD Social, Employment and Migration Working Papers, 2019. 232. sz. 1–45. p.

DOI: [10.1787/4bf722db-en](https://doi.org/10.1787/4bf722db-en)

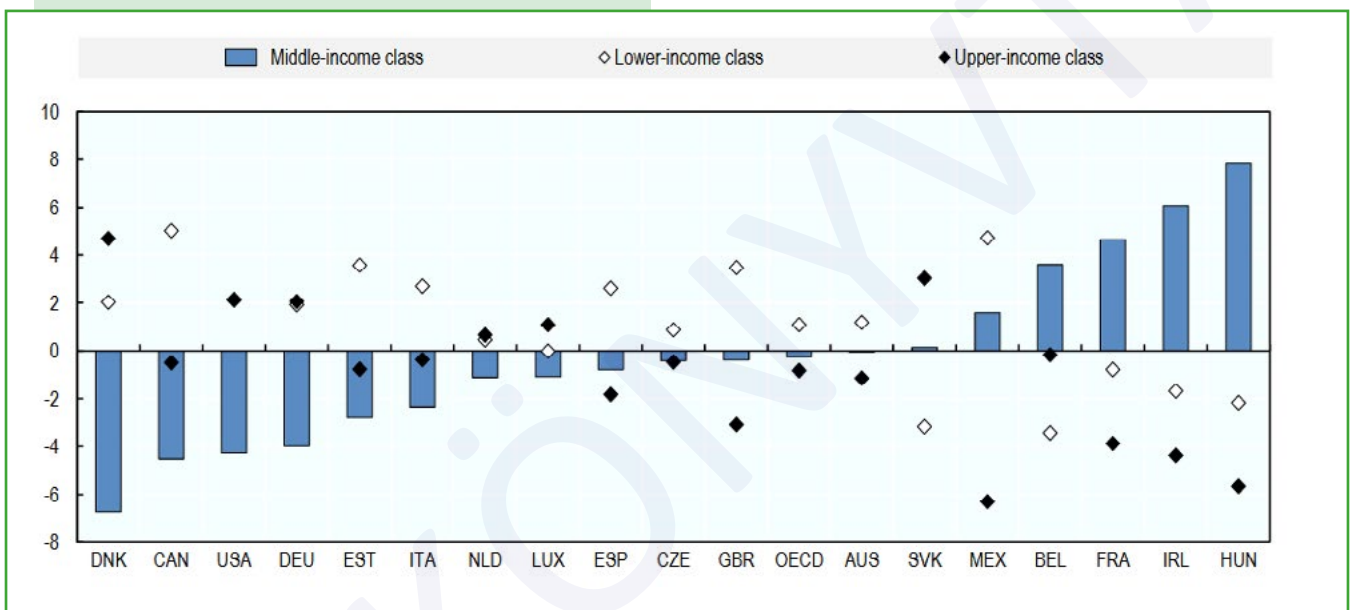
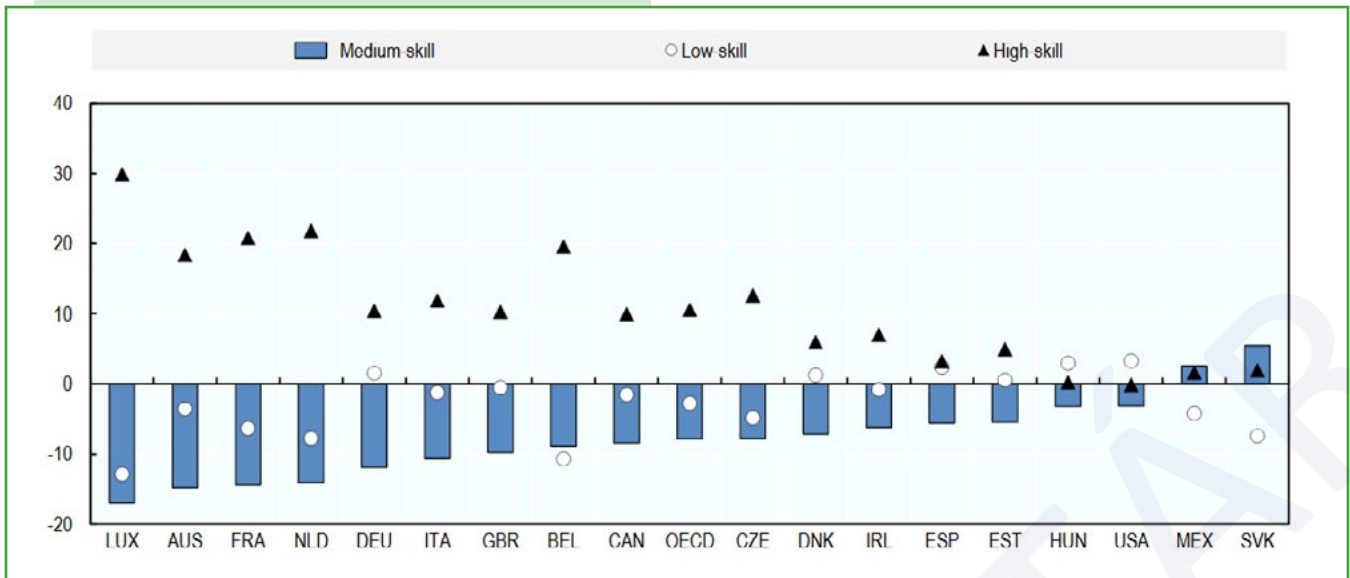
A szakmai-foglalkozási struktúra polarizálódását nagy figyelem övezi a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési szervezet (OECD) tagállamaiban. Miközben a jelenség okainak feltárása nagy erővel folyik s ennek során a szakirodalom kimutatja a technológiai fejlődés szerepét a középszintű végzettséggel járó foglalkozások visszaszorulásában, háttérben maradt a munkavállalók életszínvonalára gyakorolt hatásának feltárása. Közkeletű feltételezés szerint a középszintű végzettséghez kötött foglalkozások szerepének csökkenése egyben a közepes jövedelmű háztartások részarányának zsugorodásával jár.

Mindaddig nem vizsgálták azonban összehasonlító módszerekkel a munkaerőpiaci polarizálódás hatását az egyes jövedelmi csoportokra – a tanulmány ezt a hiány kívánja pótolni. Az OECD munkaugyekre szakosodott közgazdász statisztikus munkatársával tizennyolc tagállam helyzetét vizsgálta meg az 1990-es évek közepétől a 2010-es évtized derekáig terjedő időszakban, mérítve a luxemburgi jövedelem felvételből (LIS) – Magyarország 1994. és 2012. évi adataival –, valamint az Európai Háztartáspanel Felvétel (EHPS) és az EU Háztartási Költségvetési és Életkörülmények (EU SILC) eredményeiből. A számításokban a 1990-es évek közepére vonatkozó adatok az EHPS 1995 és 2000 közötti súlyozott átlagát, a 2010-es évek derekára pedig az EU SILC 2009 és 2014 közötti súlyozott átlagát képviselik.

Közepes jövedelmű háztartásoknak minősültek azok, amelyekben a rendelkezésre álló nettó jövedelem az adott esztendő és az adott ország háztartásaiban mért mediánjövedelem 75–200%-a között volt. Alacsony szakképzettségű foglalkoztatottak közé tartoztak azok a 16 és 64 év közötti felnőttek, akik a foglalkozások nemzetközi osztályozási rendszere, az ISCO 88¹ szerinti 5–9. osztályokba tartoztak, közepesnek tekintették a 4., 7. és 8. osztály képviselőit (a kimaradó 6. a mező- és erdőgazdasági foglalkozásokat fedi), magasnak az 1., 2. és 3. osztályba soroltakat. Az osztályozás két változata közötti átvezetés az európai munkaerő-felmérések váltás előtti és azt követő hullámainak egybevetésével történt. Egyúttal elvégezték az Amerikai Egyesült Államok és Kanada foglalkozási osztályozásainak átvezetését is az ISCO 88 megfelelő kategóriáira.

A szakmai-foglalkozási polarizálódás eredményeként a foglalkoztatásban a legtöbb országban eltolódás ment végbe a magasabb képzettséget igénylő állások

¹ Magyar megfelelője, a FEOR 08 és elődje kapcsolatáról, lásd Lakatos Miklós – Lakatos Judit – Kasza Jánosné: A foglalkozások megújult magyar osztályozási rendszerének (FEOR 08) főbb jellemzői. *Statisztikai Szemle*, 2010. 5.sz. 468–491. p. Elérhető: http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2010/2010_05/2010_05_468.pdf. Az ISCO 08 közötti megfeleltetésre lásd: http://www.ksh.hu/docs/osztalyozasok/feor/fordkulcs_isco_feor.pdf.

1. ábra: Állások polarizálódása egyes OECD-tag-államokban az 1990-es és a 2010-es évtized dereka között – dolgozó felnőttek végzettségi szint szerinti százalékos megoszlásának változásai – négyzet: közepes szint – kör: alacsony szint – háromszög: magas szint

2. ábra: A középosztály méretváltozásai az 1990-es és a 2010-es évtized dereka között – dolgozó felnőttek megoszlásának változásai, százalékpontokban – téglalap: közepes jövedelmű osztály – kör: alacsony jövedelmű osztály – háromszög – felső jövedelmű osztály

felé. Az ilyen munkákat végzők aránya a vizsgált tizennyolc tagállam foglalkoztatottjai körében 10,6 százalékponttal emelkedett, nagyobbrészt a középszintű végzettséget igénylő foglalkozások rovására (-7,8 százalékpont), kisebb hányadban az alacsonyabb képzettségű foglalkozások kiszorításával (-2,8 százalékpont). A középszintű végzettséggel járó foglalkozások aggregált aránya tizenhat országban csökkent, a két kivétel Mexikó és Szlovákia volt. A közepes szintű foglalkozások visszaszorulását tizennégy országban kiegyenlítette a magas képzettséggel járó állások számának gyarapodása, ami csak az Amerikai Egyesült Államokra és Magyarországra nem áll: mindkét országban az alacsony végzettséget igénylő foglalkozások nyertek teret.

A háztartások jövedelmi csoportjainak polarizálódása kevésbé volt markáns, és a folyamatot többnyire

a foglalkoztatottak alsóbb osztályokba kerülése jellemezte. A vizsgált körben a közepes jövedelmű kategóriába tartozók aránya tizenkét országban csökkent, hatban nőtt. Az OECD egészének átlagában a kategóriába tartozók aránya két évtized alatt fél százalékpontonál kisebb mértékben esett vissza, változatlanul a felnőtt foglalkoztatottak mintegy 70%-át tömöríti. A magasabb jövedelműek kategóriája nem egészen egy százalékpontot veszített, arányuk átlagosan 13% körüli, míg az alsó jövedelmi csoportokba tartozók aránya 1,1 százalékponttal nőtt, átlagosan 16,5%-ra.

A közepes jövedelmű rétegek helyzetét a tanulmány több új megállapítással világítja meg. Először is, az általános vélekedéssel ellentétben a munkaerőpiaci polarizálódás csak csekély befolyást gyakorolt a közepes jövedelemmel rendelkező háztartások felnőtt foglalkoztatottjainak részarányára. Ehelyett a kategóriába tartozó munkavállalók arányán leginkább az e körbe sorolt, eltérő foglalkozási csoportok eloszlásának hatása mutatható ki, mivel az egyes foglalkozási osztályok eloszlása a különböző jövedelmi csoportok között jelentős mértékű változásokon ment keresztül. A közepes jövedelmű rétegekben erőteljesebb eltolódás figyelhető meg a magasán képzett foglalkozások felé, mint amilyen a gazdaság egészében jelentkezett. A vizsgált országok átlagában a magasán képzett foglalkozásokban dolgozók aránya az 1990-es dereka utáni két évtized folyamán 35%-ról 47%-ra emelkedett, míg a közepesen képzett foglalkozású egyéneké 41%-ról 32%-ra esett.

További lényeges következmény, hogy a különböző szintekre sorolt foglalkozások egyre kevésbé felelnek meg a hagyományosan hozzájuk kapcsolódó jövedelmi elvárásoknak. A legtöbb országban csökkent a valószínűsége annak, hogy egy magas képzettséget igénylő foglalkozást űző egyén a felső jövedelmi rétegbe kerül. Az ilyen szakmákban dolgozó foglalkoztatottak jelenléte a felső jövedelmi rétegek tagjainak körében átlagosan egynegyedről egyötödre mérséklődött. A legtöbb közepes szintű foglalkozással rendelkező dolgozó a közepes jövedelmű háztartásokban található ugyan, de tizennégy országban megnőtt annak valószínűsége, hogy az alsóbb jövedelmű réteget fogják gyarapítani – s tizenkét országban mind az alacsony, mind a közepes szintű végzettséget igénylő szakmákban dolgozók tendenciaszerűen az alacsonyabb jövedelmi rétegek felé tartanak.

Harmadszor, a háztartások szintjén végzett elemzés is komoly módosulásokra utal. A két kereső megléte egyre kevésbé jelent hatékony megoldást a közepes jövedelmű helyzet eléréséhez: a csupán alacsony vagy közepes végzettséget igénylő szakmákban dolgozó házaspárok növekvő valószínűséggel tartanak az alacsony jövedelmű rétegek felé.

TÁRGYSZAVAK: háztartások jövedelme, szakmai-foglalkozási osztályok, OECD

HOLKA LÁSZLÓ

98/2019

Foglalkozási mobilitás Európában: mértéke, meghatározói és következményei

Ronald Bachmann – Peggy Bechara – Christina Vonnahme: Occupational Mobility in Europe: Extent, Determinants and Consequences

IZA Discussion Papers, 2019. 12 679. sz. 1–30. p.

URL: <http://ftp.iza.org/dp12679.pdf>

Az iparosodott országokban a munkavállalók foglalkozásának váltásaival mért foglalkozási mobilitás a munkaerőpiacok lényeges jellemzője. Európában egyik

évről a másikra a dolgozók közel 3%-a vált foglalkozást. Ez a fajta mobilitás többféle hatást gyakorolhat a jólétre: a munkavállaló szempontjából az egyéni fel-

készültség, a szakmai jártasságok javulását vonhatja maga után, ami rendszerint magasabb bérek elérésében tükröződik. Hátulütője a sajátos humán tőke egy részének elvesztése a hozzá kapcsolódó bérelőnyökkel együtt, ami a dolgozó részéről a munkaerőpiaci bizonytalanság fokozódásának érzését keltheti. A váltás végső soron kedvezően vagy hátrányosan érinti a pályafutása egésze során kézhez kapott béreit. A munkaadók számára az alkalmazottak felkészültségi szintjének emelkedése mellett a fajlagos munkaerőköltségek csökkenését eredményezheti – ugyanakkor egyes magasan képzett munkavállalók elvesztése esetleg pótlólagos költségekkel is járhat.

A foglalkozási mobilitás általános szintje a folyamattal járó átállási költségek miatt a munkaerőpiac hatékonyságának mutatója is, járulékosan pedig befolyásolja a jövedelmi egyenlőtlenségeket. Emellett a foglalkozási mobilitás a változó szakmai felkészültségi igények kielégítésével elősegíti a strukturális változásokat, kiváltképp a rutinjellegű munkahelyi feladatok visszaszorulása korában.

A jelenség tanulmányozása mindeddig főleg egyes országokra szorítkozott: az Amerikai Egyesült Államokban növekvő trendjéről számoltak be 1968 és 1997 között; Dániában arra jutottak, hogy a foglalkozást váltó egyének szélsőséges (vagy igen magas, vagy nagyon alacsony) termelékenységgel tűnnek ki; az Egyesült Királyságban kimutatták, hogy a bérnövekedést a foglalkozások megváltoztatása vezérli. A szórványos nemzetközi vizsgálatok közül megemlíthető az Egyesült Királyságot és Németországot a foglalkozási mobilitás, a bérezés és a munkával való elégedettség összefüggéseinek oldaláról megközelítő kutatás.

A tanulmány úttörő jellegű, amennyiben 26 európai országban vizsgálja a foglalkozási mobilitás alakulását a válság utáni, viszonylagos stabilitást hozó, 2011 és 2014 közötti időszakban (nem utolsósorban azért, mert az ISCO 08 beosztását 2011-től alkalmazzák). Az adatok forrásául az EU Háztartási Költségvetési és Életkörülmények (EU SILC) megfelelő hullámai szolgáltak, kivéve Németországot, ahol a társadalmi-gazdasági panel (SOEP) adataiból merítettek, leszűkítve az adatállományt azokra a 18–65 esztendőssékre, akik két egymást követő évben munkaviszonyban álltak (kivéve az önfoglalkoztatottakat), az összehasonlíthatóság végett kiigazítva a rotációt is alkalmazó SILC adatait. A szakirodalom ajánlásainak megfelelően a foglalkozási mobilitást az állásváltoztatáson mérve az ISCO 08 osztályozását két számjegy mélységig alkalmazták; az állásváltások és a foglalkozás módosí-

tása közötti határvonal megállapításához figyelembe vették a váltás okait is (önkéntes, akaratlan, egyéb). A foglalkozási és a bérmobilitás közötti összefüggések feltárásához az egyes országok kereseti deciliseit alkalmazták.

A foglalkozási mobilitást az állást változtató egyének foglalkozásváltásának valószínűségeként fogva fel a szerzők megállapítják: a 3%-os európai átlag mögött Románia és Horvátország kirívóan alacsony arányai húzódnak meg (0,5%, illetve 1,5%) – szemben Svédország, Észtország és Nagy-Britannia mutatóival (7,4%, 6,5% és 5,3%). Az eltérésekből következnek a munkavállalók eltérő kilátásai: amennyiben az Eurostat számításainak megfelelően egy-egy munkavállalói pályafutás időtartama 35 év, úgy az átlagos dolgozó arra számíthat, hogy foglalkozása 1,05-szor változik meg (a szám Románia esetében 0,18, Svédországnál 2,59).

Mivel a foglalkozásimobilitás alapja az állásváltás, a szerzők felvonultatják az erre vonatkozó adatokat: a 6,6%-os átlag kétszeresen meghaladja a foglalkozási mutatót – azzal, hogy a két mérőszám között nagyfokú korreláció fedezhető fel. Az állásváltással járó foglalkozásváltoztatás valószínűségének vizsgálata szerint csaknem minden második állásváltás a foglalkozás megváltozásával jár együtt.

A munkavállalók jellemzői meghatározzák az állással kapcsolatos és foglalkozási mobilitást. A szerzők a népesség jellemzőinek relevanciáját országonként logisztikus regressziós eljárással elemezve (a nemre, életkorra, végzettségre, családi állapotra, gyermekek számára is kiterjedő egyéni és háztartási jellemzők váltás előtti ellenőrzésével) a szakirodalom megállapításaival összhangban arra jutnak, hogy a nők kevésbé hajlamosak a mobilitásra, mint a férfiak, s a házasság kevésbé szívesen váltanak, mint az egyedülállók. A mobilitás csökken az életkor növekedésével és nő a végzettségi szint emelkedésével, míg a háztartásban élő gyermekek száma nem gyakorol rá jelentékeny hatást. A korábbi foglalkozásukat leginkább a menedzserek, a felsőfokú végzettséggel rendelkező mezőgazdasági, erdészeti és halászati dolgozók, valamint a szakképzettséggel nem rendelkezők hagyják el. A részmunkaidős szerződéssel dolgozók nagyobb mobilitásról tesznek tanúbizonyságot, mint a teljes munkaidőben dolgozók. A foglalkozást váltók 52%-a saját elhatározásából indul másfelé, 33%-uk esetében a váltás nem önként történik. Az előbbi csoportba tartozók aránya a balti államokban és Kelet-Európában a legmagasabb (Lettországban 73%, Észtországban, Bulgáriában és Romániában 66 és 68% között mozog).

A bérszabályozás az egyik évről a másikra a kereseti decilisek között történő átmenetekkel jellemezhető. Ilyesmink az európai munkavállalók 53%-a esetében nincs jele, a legstabilabbnak mondható Hollandiában arányuk 66% (az ellentétes pólus Horvátország, 37%-kal). Európában a foglalkozást váltók 36%-a marad meg korábbi kereseti decilisében, míg 37%-uk lejjebb kerül, 28%-uk pedig feljebb lép. Az átlagok mögött ismét változatos kép rejlik: nagy stabilitás észlelhető Finnországban, ahol a foglalkozást váltók fele megmarad korábbi kereseti decilisében, s nem

jár nagy megrázkódtatással a váltás Luxemburgban, Szlovéniában, Franciaországban, Csehországban. A túlsó végletet Románia képviseli, ahol a foglalkozást váltóknak csupán 16%-a őrzi meg kereseti helyzetét, s csekély stabilitással rendelkezik Ciprus, Lettország, Belgium is.

TÁRGYSZAVAK: foglalkozási mobilitás, állásmobilitás, európai munkaerőpiac

HOLKA LÁSZLÓ

99/2019

Az oktatási rendszer szerepe a szakmai ismeretek munkaerőpiaci egyensúlytalanságainak megoldásában

Daniela Pasnicu: *The role of education system in solving the skills mismatches on the labor market*

Conference Paper. July 2019. International Conference on Education and New Developments 2019, Porto, Portugal, from 22 to 24 of June. Volume II. 312–314. p.

URL: https://www.researchgate.net/publication/334784986_THE_ROLE_OF_THE_EDUCATION_SYSTEM_IN_SOLVING_THE_SKILLS_MISMATCHES_ON_THE_LABOR_MARKET

Az OECD-hez tartozó országok közül 24-ben a felnőttek szakmai ismeretével kapcsolatos (PIAAC) felvételt hajtottak végre, melynek eredményei szerint a dolgozók mintegy harmada túl- vagy alulképzett a munkahelyén, míg egyhatoduknak a megszerzett és a munkahelyen megkívánt szakmai ismerete között van eltérés. Az egyik szerzőpáros szerint a túlképzettek aránya folyamatosan emelkedik. A szakképzettség és a munkaerőpiaci igények eltérése a munkatermelékenységre is hatással van, mivel csökkenti annak szintjét, a források kevésbé hatékony felhasználása miatt. Ha a dolgozónak megfelelő és naprakész szakképzettsége van, akkor a munkatermelékenység emelkedik, az alkalmazottnak pedig nagyobb az esélye arra, hogy

hosszú távon is foglalkoztatott maradjon. Mindezek miatt fejleszteni kell a gazdasági szervezetek képességét a hatékony vezetési módszerek elsajátítására, beleértve az emberi erőforrással való gazdálkodást, kiemelt figyelmet fordítva az öregedésre és a munkaképes korú népesség folyamatos csökkenésére.

A munkaerő-kereslet és a -kínálat változása a technológiai folyamat eredménye, a munkáltatók sokszor csak nehézségek árán tudják betölteni az üres állásokat megfelelő szaktudású dolgozókkal. Különböző források szerint 2013-ban az Európai Unió munkáltatói között tízből négy azt állította, hogy nehézségei vannak a jó munkaerő megtalálásában. A technológiai fejlődés hatására becslések szerint 2025-ben a felkínált állások

48%-át felsőfokú képzettségű szakemberekkel lehet majd betölteni. Az európai szakmai ismeretekkel és állással kapcsolatos statisztikai felvétel úgy becsüli, hogy az összes európai uniós állás 85%-ának betöltésekor szükség lesz alapszintű digitális hozzáértésre.

Egy hatékony oktatási és képzési rendszernek el kell érnie, hogy minimalizálja a munkaerőpiacon a megszerzett és megkövetelt szakképzettségek eltéréseit. A felsőfokú intézményeknek biztosítaniuk kell, hogy hallgatóikat releváns és naprakész szakmai ismeretekkel lássák el. Az egyensúlytalanságok felszámolásához újabb kutatásokra van szükség, hogy megbecsülhetőek és előre láthatóak legyenek az állások terén mutatkozó feleslegek és hiányok.

E tanulmányban a szerző fő célja, hogy azonosítsa a hasonlóságokat és különbségeket az Európai Unió, Románia és az Egyesült Királyság között a munkaerőpiaci képzettségek megfeleltetésében, az oktatási és nevelési rendszer munkaerőpiaci egyensúlytalanságának megszüntetésében. Románia esetében ahhoz, hogy összehasonlíthatóvá váljék az Európai Unióval és az Egyesült Királysággal az álláshelyeket tekintve bizonyos hiányokat, fölöslegeket és konvergenciákat állapított meg, amelyek fontos ismeretek lehetnek a nemzeti politika eszközeinek leírásában. Az Egyesült Királyságot két ok miatt választotta: egyrészt mert az OECD felnőttek szakmai képzettségével kapcsolatos felvétele szerint Angliában és Észak-Írországban volt az egyik legmagasabb szintű a túlképzettségi ráta (30%) (második a sorban első Japán mögött), másrészt mert össze akarta hasonlítani a román munkaerőpiaci helyzetet egy gazdaságilag fejlett európai uniós tagállammal. A munkaerőpiaci igények és a képzettségek közötti illeszkedés elemzését a 2007 és 2017 közötti időszakra végezték el, felhasználva a túlképzési ráta mutatószámát és a Beveridge-görbét az EUROSTAT-tól származó adatokkal. Az Európai Statisztikai Rendszer még nem alkotta meg azokat a mutatószámokat, amelyekkel mérni lehetne a képzettség munkaerőpiaci megfelelőségét.

A túlképzettségi ráta a „vertikális” szakismereti illeszkedés hiányára utal, amely mutatja az oktatás és a foglalkozások közötti különbségeket. A túlképzettségi rátát a felsőfokú végzettségűek (ISCED 5-8) és a diplomát nem igénylő foglalkozások (ISCO 4-9 csoportok) arányával, illetve a felsőfokú végzettségűek népességén belüli rátájával mérik.

A Beveridge-görbe grafikus ábrázolás, amely hangsúlyozza a fordított arányosságot az üres állá-

sok mennyisége és a munkanélküliségi ráta között. A görbe mozgása követi a gazdaság ciklikusságát. A befelé és kifelé irányuló mozgásokat szerkezeti tényezők határozzák meg. A túlképzettségi becslések a szakmai ismereteket és a képességeket veszik számba, továbbá a munkaerőnek a munkahelyen ki nem használt ismereteit, amelyeket lehetne jobban hasznosítani, különösen, ha vannak olyan munkáltatók, akik nem találnak magas szakmai képzettséggel rendelkező munkaerőt. Egyedi szinten a túlképzett dolgozók többet keresnek, mint mások ugyanolyan állásban, mert termelékenységük magasabb, mint akiknek szakértelme nem vagy éppen megfelel a kívánt követelményeknek. Makroszinten fontos a túlképzés fokának elemzése, hogy biztosítsák a szakmai és általános ismereteket mindenütt, ahol erre szükség van. Gondot jelent a generációk közötti szakmai tudásátadás. A rendelkezésre álló humán erőforrás teljes felhasználására van szükség, különösen az öregedő népességre gondolva, mert biztosítani kell a társadalombiztosítási rendszer fenntarthatóságát, beleértve a minden generáció számára igazságos és szolidáris társadalmat is.

A túlképzetség a leggyakrabban úgy jelenik meg mint a munkáltatók tehetetlensége, mert nem tudják betölteni az üres állásokat, annak ellenére, hogy a munkanélküliségi ráta magas. A Cedefop (2014) felvétel eredményei szerint európai uniós szinten a magasan kvalifikált emberek 25%-a túlképzett a saját pozíciójában.

A túlképzettségi ráta 2017-ben a következő volt: EU28: 22,7%, az eurózóna tizenkilenc állama: 23,3%, Egyesült Királyság: 25,7% és Románia: 17,7%. Azoknak az aránya, akiknek felsőfokú végzettségük ellenére munkáltatójuk nem igényli a diplomát, az EU28-ban 1,9%-kal, az eurózóna tizenkilenc államában 2,1%-kal, míg Romániában 9,0%-kal nőtt a 2007 és 2017 közötti időszakban. Bár Romániában a legalacsonyabb a képzettségi szint, a növekedés üteme itt a legnagyobb.

Az EU28-ban 2013 vége újra láthatóvá vált óta a Beveridgegörbe mozgása, tükrözve a gazdasági expanziót, amely az üres állások számának növekedéséhez és a munkanélküliség csökkenéséhez vezet. 2017 második szemeszterében az üres állások száma dinamikus emelkedett, és jelentősen esett a munkanélküliség. Ez azt jelenti, hogy az utóbbi mértéke már megközelíti a strukturális rátát, amely már tovább nem csökkenthető gazdasági növekedéssel. Romániában a 2010 és 2013 közötti időszakban gazdasági válság volt, amikor a foglalkoztatottság alacsony,

a munkanélküliség magas szintet ért el. A gazdasági fellendülés 2013-ban indult meg. A Beveridge-görbe üres állásokra vonatkozó és munkanélküliségi rátája közötti évenkénti (2007–2018) helyének változása egészen eltérő képet rajzol fel az EU28-aknál és Romániánál. A felnőttek általános és szakmai képzése lehet az egyetlen ellenszere a szakmai képzettségek elavulásának. A technológiai változások kikényszerítik az új

szakmai követelményeknek való folyamatos megfelelést, amit csak a legmagasabb színvonalú szakképzettségek megszerzésével lehet teljesíteni.

Tárgyszavak: szakképzettség, munkaerőpiac, PIAAC, Románia, Nagy-Britannia

HAJNAL BÉLA

100/2019

A párizsi agglomeráció kisugárzása a szomszédos régiókra

Noël Gascard – Anh Van Lu: L'influence de l'agglomération de Paris s'étend aux régions voisines

Insee Premiere, 2019. 1758. sz. 1–4. p.

URL: <https://insee.fr/fr/statistiques/4171583>

Franciaországban Párizs a városok között masztodon, óriás óslény: a párizsi városi egység,¹ lélekszáma 2015-ben elérte a 10,7 millió főt. A lakosság száma szerinti sorrendben utána következő Lyonnál és Marseilles-nél így hétszerte nagyobb, és tízszeresen meghaladja a negyedik legnagyobb francia város, Lille lakóinak számát (amelyik, akárcsak Nizza, Toulouse és Bordeaux, egymillió fő körüli lakost számlál). A francia városok hierarchiáján belül kiemelt helyzetben lévő fővárosban az ott élő népességnek ez a sajátos tömörülése a település tágabb (és mindinkább kiterjedő) környezetére is jelentős hatást gyakorol, meghatározva a hatósugarában fekvő, „másodlagos” városok életét is.

A nagyvárosoknál a munkahelyek és a lakosság szerveződése is koncentrikus módon történik: az

agglomerációs folyamatok megszabják az otthon és a munkahely viszonyát. Az elmúlt évtizedekben a kedvezőbb folyamatok nem a francia főváros magjában, hanem tágabb környezetében játszódtak le. Párizs „kibővítésében” lényeges szerepet játszottak az olyan, a szerzők által voluntaristának nevezett területfejlesztési megoldások, mint az „új városok” létesítése (az Île-de-France területén 1965 után öt ilyen település jött létre, 2013-ban mintegy 850 ezer lakossal), vagy a fővárost is átszelő „helyiérdekű” vasúthálózat, az R.E.R. kiépítése. A fejlesztések következtében a munkahelyek és a lakosság gyarapodása Párizs városában (2190 ezer lakos) és „kis koronáján” (a vele közvetlenül határos, összesen 4500 ezer lakosú három megyén) belül 1975 és 2015 között mindössze egyötöde volt az Île-de-France² területén mértnek. A növekedésre zömmel a fővárostól 20–40 kilométerre fekvő térségben került sor.

¹ Városi egység (unité urbaine): küszöbértékeként az egyes építmények közötti legkevesebb 200 méter távolságot, legalább 2000 fős lélekszámot megszabó, 1954 óta használatos statisztikai megfigyelési egység, lásd: Korom Annamária – Hornyák Sándor János: A városi és a vidéki terek lehatárolásának statisztikai alapjai Franciaországban. *Területi Statisztika*, 2014. 4. sz. 360–375. p. Elérhető: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2014/04/korom_hornyak.pdf.

² A Párizsi Régió (Région Parisienne) néven 1961-ben létrehozott területi egység 1976-ban kapta meg a történeti hangzású Île-de-France elnevezést, mint ilyen, egyike Franciaország 22 régiójának, népessége 2015-ben 12 millió fő volt.

Az ezen túl fekvő területeken a távolság növekedésével együtt a foglalkoztatottság mértéke is rohamosan gyengül. Jellemzőek a lakóövezetek, ahol a népesség gyarapodása átlagosan meghaladja a munkahelyek létesítésének ütemét. A két tényező kedvező alakulását felmutató övezet a főváros körül 100 kilométeres sugárban húzódik, túlnyúlva az Île-de-France régió határain; Lyon és Marseilles vonzáskörzete ezzel szemben csupán 50 kilométerre terjed ki.

Párizsnak és tágabb agglomerációjának helyzetét az 1975. és 2015. évi népszámlálások alapján olyan 150 soros táblázat szemlélteti, amely a városközponttól kilométerenként távolodva feltünteteti nemcsak a népességszám és a munkahelyek átlagos növekedési ütemét, de a népsűrűséget is. Kiolvasható belőle, hogy 5 kilométerre a megfelelő tényezők 0,08%, 0,02% és 14 458 értékeket mutattak, majd 10 kilométerre a centrumtól a népesség átlagos növekedése 0,16%, a munkaalkalmaké 0,15% volt, négyzetkilométerenként 9356 lakossal. A 20. kilométernél a lélekszám emelkedése 0,58% lett, a munkahelyeké átlépte az 1%-ot (1,06%), a népsűrűség 2509 fő/km²-re mérséklődött. A népesség gyarapodása az egyszázalékos mértéket a 26. kilométernél haladta meg első ízben (1,03%), ott a munkahelyek 1,68%-os bővülését észlelték, 1245 fő/km²-es népsűrűség mellett. Fél száz kilométernél a népességnövekedés kerekén 1%, a munkaalkalmak emelkedése (ami a 40. kilométertől esett vissza 1% alá) mindössze

0,51%, míg a népsűrűség 191 fő/km². A lélekszám átlagos emelkedése a 60. kilométertől ismét 1% alatti (az 59. kilométernél kerekén 1%), a munkahelyek bővülése „Hatvannál” 0,4%, a népsűrűség 120 fő/km². A 100. kilométernél a megfelelő adatok rendre 0,59%, 0,28% és 80 fő/km².

A párizsi foglalkozási övezetbe¹ naponta ingázók 73%-a 2015-ben a főváros 50 kilométeres körzetéből járt be; 50 és 100 kilométerről 11%, míg 100–150 kilométerről 2%. Érvényesül a fővárosba vezető közutak és vasutak (nyolc autópálya és több, nagy sebességű vonatjárat, TGV) hatása. A főváros-hoz képest a nagyságban utána következő Lyon és Marseilles munkaerőpiaci befolyása jóval gyengébb, a naponta bejárók száma az 50 kilométernél távolabbi településekről elenyésző. Párizs hatása a napi ingázók száma alapján a tőle északra és nyugatra fekvő foglalkozási övezetekben jelentkezik, ám ezt a nagyvárosok helyi munkaerőpiacának kiterjedése miatt nehéz egyértelműen kimutatni.

Az agglomeráció fejlődése Île-de-France körül négy évtizeden át kedvező helyzetbe hozta az érintett településeket, ám a 2018. évi válság nyomán a népesség gyarapodásának korábbi üteme lelassult, miközben a foglalkoztatottság bővülése megtorpant.

TÁRGYSZAVAK: urbanizáció, agglomeráció, Párizs

HOLKA LÁSZLÓ

¹ A foglalkozási övezet (zoned' emploi) elnevezés közigazgatási beosztástól független munkaerőpiaci-földrajzi körzeteket fed; első változatukat 1983–1984-ben alakították ki, legújabb lehatárolásuk 2010-ben történt, számuk azóta 304. A párizsi övezet a legnagyobb, 2011-ben 5897 ezer lakost számlált.

Társas kapcsolódások városi térségekben

Michael Bailey – Patrick Farrell – Theresa Kuchler – Johannes Stroebel: Social Connectedness in Urban Areas

NBER Working Paper, 2019. 26029. sz. 1–26. p.

URL: <https://www.nber.org/papers/w26029.pdf>

A városiasodás egyik hozadéka a személyes érintkezések kiterjedtsége. Az információk és eszmék eltérő előéletű, felkészültségű egyének közötti cseréje elősegítheti az innovációt, a társadalmi haladást. Az urbanisztika hagyományos megállapítása szerint az emberek keveredése, elgondolásaik cseréje a városi termelékenység hajtóereje. Ahhoz, hogy ez a valóságban is megvalósuljon, szükséges, hogy a város különböző pontjain élők között a kapcsolatok a gyakorlatban is érvényesüljenek. Ennek egyik legfőbb feltétele a közlekedési infrastruktúra fejlettsége, aminek köszönhetően a földrajzi távolság közel hozhatja egymáshoz egy-egy város lakóit. A városokon belüli társas kapcsolatok földrajzi hatókörének tanulmányozását azonban nehezíti a kellő mennyiségű adatok hiánya.

A tanulmány New York példáján igyekszik kimutatni a társas kapcsolódások és közösségi közlekedés folyosói közötti összefüggéseket, mintegy csatlakozva a kapcsolatok földrajzát a mobilhívások elemzésével tisztázni próbáló vizsgálatokhoz. A megfigyelés földrajzi támpontjaként a New York-i agglomeráció (New York Metropolitan Area)¹ postai irányítószámok (ZIP code) szerinti körzetei alkotják, amelyeket az Egyesült Államok Népszámlálási Hivatala (US Census Bureau) által kiigazított módon alkalmaznak.² Az ada-

tok forrásai az American Community Survey (ACS) demográfiai adatai, valamint a személyi jövedelem-adóból számított átlagos jövedelmi mutatók.

A Facebook esetében a szerzők emlékeztetnek rá, hogy 2017 végén a közösségi oldal világszerte havonta 2,1 milliárd aktív alkalmazóval rendelkezett, számuk az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában 239 millió volt. A közösségi oldal független kutatók által végzett 2015. évi felmérése kimutatta, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a felnőtt népesség 68%-a, az internetet használók 79%-a csatlakozott a Facebookhoz; valamint hogy arányuk állandó volt az eltérő jövedelmi, végzettségi helyzetűek körében – akár csak a településtípus szerinti csoportosításban. Az oldalt használók rátája egyedül az életkor emelkedésével csökkent: a 18–29 éveseknél észlelt 88%-tól a 65 év felettiéknél kimutatott 62%-ig. Mivel a közösségi oldalon a kapcsolatfelvételhez mindkét fél hozzájárulása szükséges és egy-egy személy számára az ismeretségek számának felső határát ötezerben szabták meg, a kapcsolatok javarészt valódi ismeretségeket fednek. Alátámasztja ezt egy következő 2015-ös felmérés, amelynek eredményei szerint a megkérdezetteknek csupán 39%-a nyilatkozott úgy, hogy olyanokkal áll kapcsolatban, akikkel személyesen sohasem találkozott. A családtagokon kívül a Facebook más társas kötelékre is módot ad (a felhasználók 58%-a mondta, hogy kollégáival áll kapcsolatban, 36%-uk a szomszédait is megjelölte barátjaiként). Megállapítható, hogy a közösségi oldal hívebben tükrözi a valós társas kapcsolatokat, mint a Twitter.

A New York-i agglomeráció területén a földrajzilag azonosítható (s így az irányítószámokhoz besorolható) felhasználók 2018 márciusában keletkezett, anonimizált adatait vizsgálták, megjegyezve, hogy a mobilhívások elemzéséhez képest a Facebook révén

¹ Annak is a Kombinált Statisztikai Térség (Combined Statistical Area) szerinti megjelenésében, amelynek területe Connecticut, New Jersey, New York és Pennsylvania állam 35 megyéjére terjed ki, és 23,7 millió lakost számlál.

² A Census Bureau a 2000. évi népszámláláskor alakította ki statisztikai célokra a ZIP Code Tabulation Area (postai irányítószám tabulált térségei) elnevezésű körzeteket, amelyek (32 ezer) nem feltétlenül esnek egybe a posta felosztásával (42 ezer) – az eltérések fakadhatnak a lakatlan területeken alkalmazott postafiókok meglétéből is.

egyénenként sokkal több kapcsolat megragadására nyílik mód, így becsülhető az információk és eszmék terjedésében fontos szerepet játszó, egyébként potenciálisan gyenge kapcsolatok gyakorisága és megoszlása is. A felmérés azokra terjedt ki, akiknél megállapítható volt a tartózkodási helyük és akik a felvételt megelőző 30 nap folyamán aktívak voltak az oldalon. Adatvédelmi megfontolásokból csak azok az irányítószámmal azonosított körzetek kerültek be, amelyeknek teljes népessége több volt 500 főnél s amelyek meghaladták a New York-i Kombinált Statisztikai Térségben elérhető Facebook-felhasználók számának ötödik percentiliséit.

Az eltérő lélekszámú körzetek közötti társas kapcsolódások intenzitásának kiderítésére a szerzők indexet szerkesztettek, amely két körzet egy-egy felhasználója közötti baráti kapcsolat relatív valószínűségét mutatja. Esettanulmányokat készítettek New York városán belül három, valamint a kombinált statisztikai térség további három konkrét negyedéről, igazolva, hogy a közlekedési folyosók meghatározó szerepet játszanak a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában. A párokba rendezett körzetek közötti utazások időtartamának és költségeinek részletes szemügyre vételével (ahol

az összehasonlításához támpontként a taxiköltségeket alkalmazták) bizonyítható például, hogy a közösségi közlekedési eszközökkel való utazás rövidebb időtartama fontosabb az eltérő jövedelmi helyzettel jellemzett körzetekben élők kapcsolatainak fenntartásában, mint az azonos jövedelmi helyzetű körzetek között. A társas kapcsolatok földrajzi hálózatának elemzéséből nagymértékű heterogenitás képe bontakozik ki. A körzetek eloszlási mediánjának megfelelő helyeken élők barátainak 29%-a hozzájuk mérten 5 mérföldön belül lakik, ám ez az arány az 5. és a 95. percentilisek között 19,5%-tól 39,6%-ig terjed.

A szerzők tudatják: tisztában vannak vele, hogy adataik nem alkalmasak a társas kapcsolódások és a társadalmi-gazdasági jelenségek közötti oksági összefüggések kimutatására, megállapításaik mégis összhangban állnak az urbanisztikának a társadalmi interakciók városiasodásban betöltött szerepére vonatkozó tételeivel.

TÁRGYSZAVAK: városiasodás, társas kapcsolatok, Facebook

HOLKA LÁSZLÓ

102/2019

A területi egyenlőtlenségek felfogása és az elégedetlenség földrajza: észrevételek az Egyesült Királyságról

Philip McCann: Perceptions of Regional Inequality and the Geography of Discontent: Insights from the UK

UK 2070 Commission. *Regional Studies*, 2019. január. 1–18. p.

URL: <http://uk2070.org.uk/wp-content/uploads/2019/01/01-McCann-UK-Regional-Inequality-Debates.pdf>

Egyfajta számítási mód szerint az iparilag fejlett országok között Nagy-Britanniában a legkirívóbbak a regionális különbségek. Az egy főre jutó bruttó hazai

termék (GDP) legmagasabb és legalacsonyabb értékeinek az Európai Unió NUTS-2 szintjén történő egybevetése alapján 22 ország között Nagy-Britannia

a hatodik helyen áll, mögötte sorakozik Írország, Németország és Olaszország, valamint Magyarország és Szlovákia. A NUTS-3 szintjén a szigetország húsz tagállamot tekintve ugyancsak a hatodik helyet foglalja el, ebben megelőzve Írországot, Németországot és Lengyelországot, továbbá Szlovákiát és Magyarországot. A NUTS-2 régióit az egy főre jutó GDP alapján elrendezve és a felső 10% meg az alsó 10% hányadosával számítva Magyarország és Szlovákia a listavezető, a nyugati tagállamok között csupán Írország és Nagy-Britannia ér el kimagasló értékeket.

A területi egyenlőtlenségek számítási módjainak mérlegelését állítja írása középpontjába a szerző, a Sheffieldi Egyetem földrajzprofesszora, aki a UK 2070 Commission¹ felkérésére írta meg (tényszámok felvontatása nélküli) elemzését. Az a véleménye, hogy az egyenlőtlenségek földrajza legalább olyan lényeges, mint az egyének közötti egyenlőtlenség, lévén, hogy „politikai megrázkódtatások forrásai lehetnek, mivel demokratikus politikai rendszereink a választóköri körzetek formájában alapvetően földrajzi jellegűek”. Miután kifejti, hogy a virágzó régiókban élők szemlélete, életminősége nemcsak környezetük gazdasági állapotától, termelékenységi szintjétől függ, de attól is, milyenek érzékelik ezt más térségekhez viszonyítva, emlékeztet saját fogalomalkotására: az „elégedetlenség földrajzára”, amelynek a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) 2017-ben kerekasztal-beszélgetést szentelt.²

Módszertani áttekintése kapcsolódik ahhoz a vitához, amely Nagy-Britanniában 2018. november 3. és 6. között – részben az ország unióból esedékes távozása kapcsán – bontakozott ki a területi egyenlőtlenségek mértékéről az *Economist* című hetilap előző évi írása nyomán. Ebben a 2017. október 21-ei cikkben az szerepelt, hogy a bruttó hazai termék (GDP) egy főre jutó értéke alapján felmért termelékenység tekintetében a Nagy-Britannián belüli regionális különbségek az iparilag fejlett országokhoz viszonyítva igen nagyok.

¹ A UK 2070 Commission 2018 októberében jött létre a brit felsőházban a területi egyenlőtlenségek feltárására, mérlegelésére, egyben a mérséklésükre tett javaslatok 2020-ban esedékes megfogalmazására, közzétéve a folyamatosan megszülető tényfeltáró tanulmányokat. A független vizsgáldást három egyetem, kutatóintézetek, ipartestületek, karitatív szervezetek támogatják. Az alapítók meglátása szerint a nagyszabású infrastrukturális beruházásokra és területfejlesztésekre vonatkozó tervek megvalósulásához évtizedekre van szükség, innen ered nevükben a 2070-es évszám.

² <https://www.oecd-forum.org/users/50593-oecd/posts/20331-geography-of-discontent>.

Az egybevetés alapjául az OECD területi egységei³ szolgáltak: a TL3 szint. A gazdasági hetilap állításait vitatta 2018. szeptember 26-án honlapján megjelent összeállításában a Fullfact. A hírekben szereplő adatok ellenőrzésére 2009-ben alapított szervezet szerint az összehasonlítás egyrészt jelentősen eltérő nagyságú területi egységek között történt, másrészt az egy főre jutó GDP nagyságát a munkahely, nem pedig a lakóhely alapján mérve felülértékeli az ingázókat fogadó térségeket és alulértékeli azokat, ahonnan az ingázók kirajzanak, következésképpen a levont következtetések tévesek, a területi egyenlőtlenségek mértéke nem haladja meg a nemzetközi átlagot.

A szerző a vitában úgy foglal állást, hogy felvontatja az összehasonlítások lehetséges eszköztárát. Az egyes térségek gazdasági állapotának felmérésére az egy főre jutó GDP és a belőle származtatott bruttó hozzáadott érték becslésén kívül a regionális rendelkezésre álló jövedelem (RDI) mutatója is alkalmas. Az index az egy főre jutó GDP és hozzáadott érték számainál valóban hívebben tükrözi az ingázás hatását, viszont tőlük eltérően figyelmen kívül hagyja a beruházások, a tőkejövedelmek és az egyéb, vagyonból származó bevételek hatását, márpedig ezek súlya Nagy-Britanniában tetemes, lévén, hogy a vagyoni egyenlőtlenségek nagyobbak a jövedelmieknél.

Az OECD területi egységeinek bemutatásából kiderül, hogy Nagy-Britannia a TL2 szint (12 egység) lélekszámának tekintetében 33 tagállam átlagát tekintve a negyedik legnépesebb ilyen régiókat mondhatja a magáénak. Ezzel szemben a TL3 szint (173 egység) teljesen igazodik az átlaghoz, azaz alkalmasabb a regionális összehasonlítások elvégzésére. Az ezekre az egységekre vonatkozó, ötféle mutató segítségével elvégzett összehasonlítások (köztük szerepel a területi Gini-index is) eredményezik a szerzőnek a regionális egyenlőtlenségek mértékéről levont következtetéseit.

TÁRGYSZAVAK: területi egyenlőtlenségek, nemzetközi összehasonlítás, Nagy-Britannia

HOLKA LÁSZLÓ

³ OECD Territorial Levels (TL), tervezési-statisztikai régiók. A TL2 egységek lélekszáma a szervezet tagállamaiban átlagosan 1466 ezer fő; Magyarországon egybeesnek a régiókkal. A TL3 területein átlagosan 540 ezer fő él; Magyarországon a megyéket és Budapestet fedik le. <http://www.oecd.org/governance/regional-policy/42392313.pdf>.

A romák társadalmi integrációjának elősegítése a Szlovák Köztársaságban

Michaela Bednarik – Slavomir Hidas – Gabriel Machlica: Enhancing the Social Integration of Roma in Slovak Republic

OECD Economics Department Working Papers, 2019. 1551. sz. 1–48. p.

DOI: [10.1787/197eb309-en](https://doi.org/10.1787/197eb309-en)

A tanulmány alapvető célja, hogy feltárja a szlovákiai roma lakosság helyzetének javításával kapcsolatos tennivalókat. A feladatok körvonalazásához a szerzők (a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, az OECD közgazdásza, a szlovák oktatási tárca munkatársnője, valamint a pénzügyminisztérium kutatója) többfajta adatra támaszkodnak. A cigányságra vonatkozó valamennyi vizsgálódás közös nehézségeként a szerzői kollektíva már a kezdet kezdetén, az érintettek létszámának megállapítása során kénytelen leszögezni: elkerülhetetlen, hogy a hivatalos statisztikán (a népszámlálások eredményein) túlmutató becslésekből induljanak ki. A roma népesség uniós jelenléte különböző forrásokból származó becslések átlagolásával mintegy 12 millió főre tehető; közülük 400–500 ezer él Szlovákiában, ami az ország összlakosságának 7–9%-val egyenlő.

Ugyanakkor a 2011-es népszámlálás, amely az etnicitást a szokásos önbevallásos módszerrel mérte, azt mutatta, hogy a lakosságnak mindössze 2%-a vallotta magát romának – tudatja a tanulmány melléklete. Három másik becslés jóval nagyobb arányról tanúskodik. Ezek közül a szerzők a leginkább megbízhatónak *A roma közösségek szlovákiai atlasza* (ARC)¹ című, 2013-ban megjelent kiadványt tartják. A publikáció az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) égisze alatt keletkezett, megvalósításában részt vett az Eperjesi Egyetem Roma Tanulmányok Intézete, a szlovák kormány roma közösségekkel foglalkozó meghatalmazottja, valamint a szlovák városok és köz-

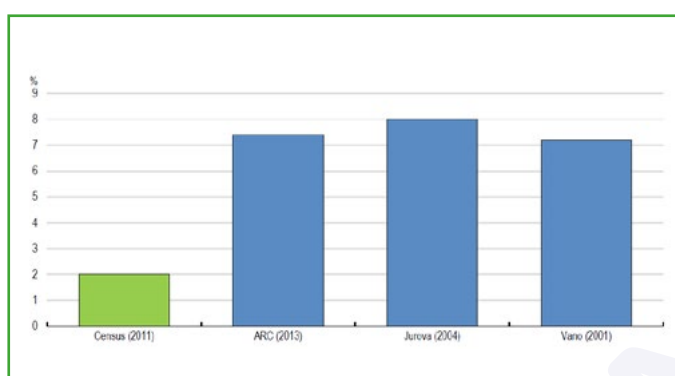
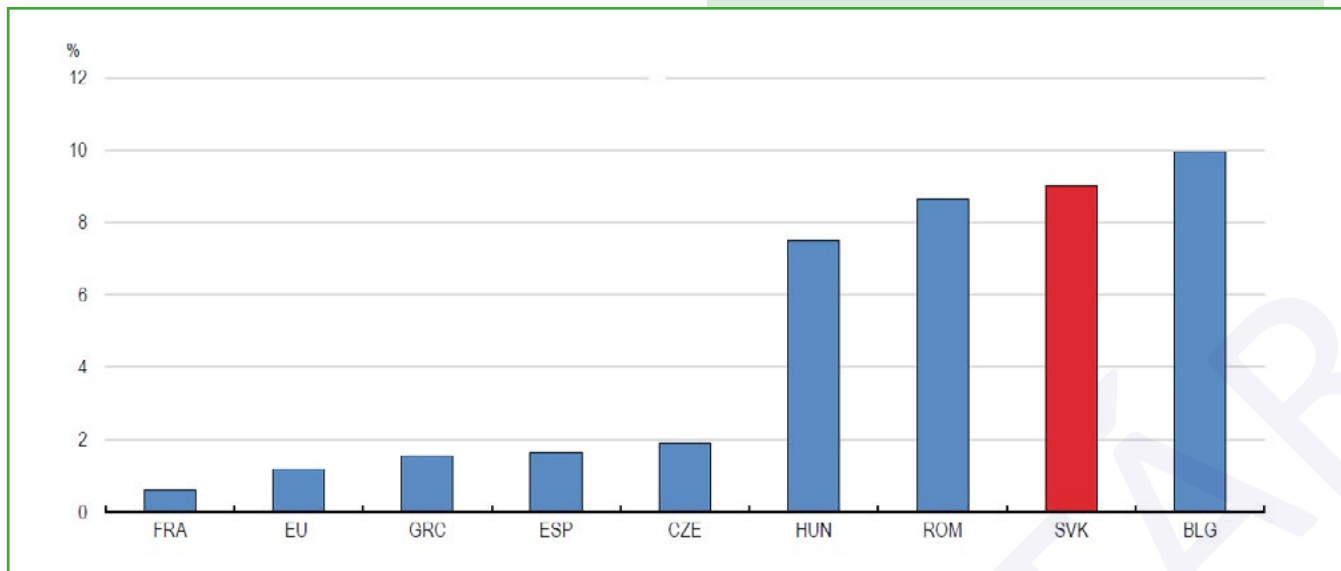
ségek egyesülete. Célja a roma lakosság életkörülményeinek feltárása volt; összeállítói hangsúlyozták: nem a cigány lakosság összeírására irányult, hanem elsősorban a legalább harminc roma lakost számláló települések infrastrukturális ellátottságának, a szociális és egészségügyi szolgáltatások elérhetőségének kiderítése, a roma lakosok politikai és társadalmi életben való részvételének tisztázása, az oktatási helyzet feltárása. A roma lakosság létszámát ezeknek a jellemzőknek a rögzítése során jegyezték fel. Atlasz jellegénél fogva a kiadvány a romák lakta települések feltérképezésére törekedett, a terepmunka során a kutatásban részt vevő 30 kutató és önkéntes (köztük a kormány meghatalmazott irodájának munkatársai) összesen 1070 települést látogattak meg.

A roma népesség demográfiai magatartását világította meg Boris Vaňónak, az Infostat népességkutató központ kutatójának 2001-ben megjelent tanulmánya,² amely többek között emlékeztet rá, hogy a személyiségi jogokat egyébként figyelmen kívül hagyó időszakban, 1980 végén Szlovákia roma lakosságát 200 ezer főben, a teljes népesség 4%-ában állapították meg. Becslése ex post demográfiai prognózis, kiinduló időpontja 1980.

A roma népesség letelepedésének múltját vizsgálta Anna Jurová történész, aki a kérdés történetének kimerítő bemutatását követően ismertette a cigánytelepek létrehozására tett erőfeszítéseket a II. világháború alatti szlovák állam idején, s nyomon követte a felszámolásukra tett erőltetett kísérleteket az

¹ *Atlas of Roma communities (ARC) in Slovakia* (UNDP, 2013). Elérhető: https://www.unipo.sk/public/media/18210/Atlas_romkom_web.pdf.

² *Demografická charakteristika rómskej populácie v SR. Infostat. Bratislava, 2000*, Inštitút informatiky a štatistiky. 1–16. p. <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/rom.pdf>.

1. ábra: A romák becsült százalékos aránya az Európai Unióban, 2012 – vízszintesen balról jobbra: Franciaország, Európai Unió, Görögország, Spanyolország, Csehország, Magyarország, Románia, Szlovákia, Bulgária. Megjegyzés: A romákra vonatkozó adatok többségét bizonytalanság övezi. Az itt közölt arányok a különböző becslések átlagát tükrözik.

2. ábra: A roma népesség becslésének eltérései A romák százalékos aránya a teljes népességen belül – vízszintes: Népszámlálás (2011) – ARC (2013) – Jurová (2004) – Vaňo (2001)

1990-es évekig; adatai ezért az ingatlanok tulajdonosainak számából származnak.¹

A roma integrációt elemző tanulmány segítségével voltak végül a FRA survey elnevezésű felmérés adatai 2016-ból. A felvételt az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége gondozza; 2011-ben és öt évvel később a felvétel során tizenegy olyan tagállam területén, ahol a roma népesség aránya meghaladja a 10%-ot, 22 203 roma és nem roma megkérdezett családtagokkal együtt 84 287 fő adatairól számolt be.²

A roma integráció szükségességét a demográfiai trendek is kiemelik. Szlovákia lakossága az OECD tagállamain belül a gyors ütemben öregedő népességű országok közé tartozik. A teljes népesség és a roma polgárok között ugyanakkor erős demográfiai aránytalanságok figyelhetők meg: a romák körében a medián

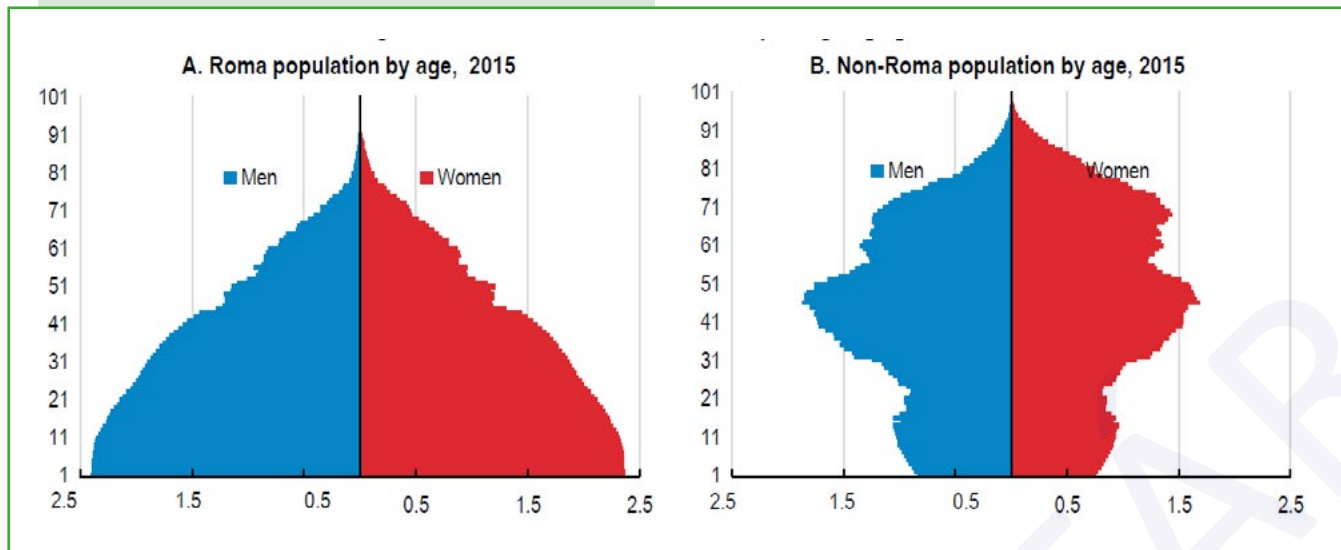
életkor 24 esztendő, míg a nem romáknál 37,5 év. Az életkor szerinti megoszlást érzékelteti a két nagy népességcsoport korfája. Az életkor szerinti megoszlások az Infostat népességkutató központ demográfusának tanulmányából valók, aki több becslés, népszámlálási adatok, valamint az ARC 2004. évi előzményének eredményei alapján végezte el számításait.³

Az életszínvonalban mutatkozó különbségeket megdöbbentőnek nevezi a tanulmány. A Világbank számításai szerint körükben az egy főre jutó kibocsátás Fekete-Afrika országainak szintjén áll. A szegénység kockázatának kitettek aránya (ahol a háztartás egy tagjára jutó rendelkezésre álló jövedelem nem éri el az országos medián 60%-át) kivételesen magas a nem romák 13%-os részarányához viszonyítva: 87% (Magyarországon nem éri el a 80%-ot, Csehországban pedig 60% alatt van). A kirekesztettség a mindennapi

³ Anna JUROVÁ: Historický vývojrómnych osád na Slovensku a problematika vlastníckych vzťahov k pôde („nelegálne osady“). *Človek a spoločnosť*, 2002. 4. sz. 13–43. p. <http://www.clovekaspolocnost.sk/sk/rocnik-5-rok-2002/4/studie-a-clanky/historicky-vyvoj-romskych-osad-na-slovensku-a-problematika-vlastnickych-vzťahov-k-pode-nelegalne-osady/>.

⁴ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/2109-FRA-Factsheet_ROMA_HU.pdf.

⁵ Branislav Šprocha: *Reprodukcia rómskeho obyvateľstva na Slovensku a prognóza jeho populačného vývoja*. Bratislava, 2014, Prognostický Ústav Slovenskej Akadémie Vied. 1–177. p. <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Romovia.pdf>.

3. ábra: A roma népesség fiatalabb – bal oldali: a roma népesség életkor szerint, bal oldalt férfiak, jobb oldalt nők – jobboldali: a nem roma népesség életkor szerint, bal oldalt férfiak, jobb oldalt nők

élet szinte minden területén érzékelhető: számos háztartás nélkülözi a fűtést, az elektromos energiát, a romák egyharmada analfabéta vagy állítja azt, hogy olvasási nehézségekkel küzd. A 20–64 évesek között a foglalkoztatottak aránya 25% (szemben az országos 68%-kal), az iskolából kimaradók aránya 58% (a nem romáknál a mutató 7%).

A szegénység és a kirekesztettség messzemenő következményekkel jár. A születéskor várható élettartamban a romák és nem romák közötti különbség a roma közösségek integráltsági fokától függően hat év, és a bizonyos marginalizált csoportoknál észlelt 58 esztendő kiáltó ellentétben áll a nem romák 70 esztendőre kiterjedő mutatójával. A kirekesztett-

séget súlyosítja a diszkrimináció számos megnyilvánulása. A 2014. évi FRA-felmérés előtti öt év folyamán észlelt származás miatti megkülönböztetések különösen az álláskeresés esetében jelentkeznek élesen. A megállapítást alátámasztja a szlovák pénzügyi tárca pénzügyi kutatóintézetének vizsgálata, amelynek során fiktív álláshirdetésekre jelentkezőknek adott válaszokat elemeztek: a roma nevű pályázóknak mindössze egyharmada kapott választ, a nem roma nevűeknek az aránya 70% volt.

A romák integrációjának erősítésére irányuló kormányzati erőfeszítések jó irányba mutatnak, vélekednek a szerzők, megállapításukat a Roma integrációs stratégia 2020-ig elnevezésű keretprogrammal támasztva alá.

TÁRGYSZAVAK: roma népesség, társadalmi kirekesztettség, Szlovákia

HOLKA LÁSZLÓ

Egyiptom társadalmi haladási indikátorai. A jóllét felé haladás mérése Egyiptomban

Egypt Social Progress Indicators. Measuring Progress Towards Improved Wellbeing in Egypt
ESPI Annual Report 2018, 2019. április 15. 1–49. p.

URL: http://www.cesr.org/sites/default/files/espi_annual_report_2018_web-2.pdf

Egy éven át tartó munka eredményeképpen megszületett az első független, rendszerezett összefoglaló Egyiptom társadalmi-gazdasági fejlődéséről – állítja a Társadalmi és Gazdasági Jogok Központja (CESR)¹ az országról készített saját jelentéséről. Az előrehaladást pontozással megjelenítő, tehát értékeléseket is magában foglaló áttekintés a gazdaságpolitika, a munkaügy, az urbanizáció, az oktatás, az egészségügy, valamint az élelmiszerek, a vízgazdálkodás és a mezőgazdasági művelés terén mutatkozó fejleményeket veszi szemügyre, összesen 38 indikátor vizsgálatával. Minden esetben nyomon követi a nők helyzetének alakulását, ily módon is hozzá kívánva járulni törekvéséhez, hogy holisztikus képet alkosson a társadalom haladásáról.

A jelentés a témakörök folyamatos megfigyelésének eredményeként jött létre (amelyekről önálló kiadványokban számolnak be), elkészítésében az egyiptomi hivatalos statisztikai hivatal (CAPMAS) adataira is támaszkodva helyi emberjogi szervezetek és kutatók működtek közre. Igazodási pontokként az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai (SDG) szolgálnak, és figyelembe veszik a kairói kormány által 2016 februárjában meghirdetett, Egyiptom Víziója, 2030 elnevezésű program célkitűzéseit.

A kormányprogramban szerepel a jövedelmi egyenlőtlenség mérséklésének célja. Mértékét adatok híján nehéz megállapítani: a kormány törekvése a város és falu közötti különbségek enyhítésére vonat-

kozik. Egyiptomban 2015-ben a szegénységi ráta 27,8% volt, ami 1,5 százalékponttal magasabb érték, mint a két évvel korábbi. A szegénység Felső-Egyiptomra jellemző, ahol a falusi népesség 57%-a és a városiak 27,4%-a minősül szegénynek (szemben Alsó-Egyiptom 19,7%-os és 9,7%-os megfelelő arányaival). A mélyszegénységben élők arányát a CAPMAS 2015-ben 5,3%-ra becsülte, megjegyezve, hogy ez az élelmiszerek ár-emelkedésével hozható összefüggésbe.

Az ország foglalkoztatottjainak jelentős hányada hagyományosan a költségvetési szférában talál munkát, az ott dolgozók létszámának lefaragására tett lépések következményei viharokat keltettek az utóbbi években. A munkanélküliségi ráta 2016-ban 12,5%-ra rúgott, a 15–29 évesek körében 25,6%-ra. A jelentés megállapítása szerint a munkaerőpiac felvevőképessége korlátozott, a tanulmányaik befejezését követő másfél éven belül a fiataloknak csak 32,8%-a tud elhelyezkedni, s ez az arány a lányok körében mindössze 11,9%. Ráadásul azok közül, akik dolgozni kezdenek, 66% az informális gazdaságban tevékenykedik, míg a fiatalok 15%-a fizetés nélküli kisegítő családtagként szorgoskodik. A munkaerő-felméréseket elmarasztalva a mezőgazdaságban aktívok megfigyelésének hiánya miatt (ahol a nők egyharmada dolgozik) a jelentés megemlíti, hogy a nők bérezése a férfiakéhoz képest egyötöddel alacsonyabb, ami azért is akadálya a társadalmi fejlődésnek, mert a háztartások 14%-ában a nők az egyedüli keresők. (A 28,9 milliót számláló egyiptomi foglalkoztatottakból csupán 7 millió a nő.)

A gyermekmunka leküzdendő jelenség az országban: egy 2010-es felmérés szerint 1,6 millió gyermeket dolgoztattak, 63%-ukat a mezőgazdaságban, 18,9%-ukat az iparban (beleértve a bányászatot,

¹ Az 1993-ban alapított, 21 országban tevékenykedő nonprofit szervezet, a Center for Economic and Social Rights (CESR) az emberi jogok érvényesítésén keresztül törekszik a társadalmi igazságosság elérésére. Az egyes kérdések tanulmányozását interdiszciplináris megközelítésben igyekeznek végezni.

feldolgozóipart és építőipart is), 17,6%-ukat pedig a szolgáltatások terén. A probléma megoldására a munkaügyi minisztérium 2018 derekán nemzeti akcióterv megvalósításába kezdett.

Önálló fejezet tekinti át az urbanizációt. A kormány szeretné kiteljesíteni a városodás fellendítésére az 1970-es években indított Új városok elnevezésű programot, amely a sivatagban kinövő települések létesítését foglalja össze. Nem csupán a Kairó melletti, már épülő új adminisztratív főváros tartozik ide, de a 2018 őszén bejelentett kormányzati terv értelmében összesen 30 millió fő befogadását lehetővé tevő húsz, negyedik generációs város kialakítása is, közülük tizenöt építése már megkezdődött (ismeretes, hogy a lakosság Egyiptom területének mindössze 6%-át népesíti be, a kívánatos a 20% elérése lenne).

A jelentés elmarasztalja az új városok betelepítésére vonatkozó kormányzati tájékoztatást, mondván: az „új telepesek” tervbe vett létszámának átlagosan csupán 30%-a költözött új lakóhelyére, ám az adatokat az illetékes hatóság dátum feltüntetése nélkül közli, és a 24 helyett mindössze 17 új városról szól. Ráadásul a beszámolóban nem a valódi költözések, hanem az értékesített lakások száma szerepel.

A lakások megszerzése lehetőségeinek kimutatására használatos, a Habitat nemzetközi szervezet által kidolgozott lakásár-jövedelem (HPI) mutató alapján (amely a lakások szabadpiaci medián árát veti egybe a háztartások éves medián jövedelmével) Egyiptomban a népesség 49,2%-a kiszorult az ingatlanpiacról: képtelen lenne lakást vásárolni. A szociális bérlakások épí-

tése sajátos ütemben zajlik: a 2011-ben meghirdetett, Egymillió lakás elnevezésű tervre szánt összegnek a felét sem használták fel. A lakásoknak 2016-ra el kellett volna készülniük, ám a határidőt egy évvel meghosszabbították – 600 ezerre mérsékelve a megépítendő lakások számát. A lakások kétharmadát a kormány által támogatott otthonokra tartják fenn, csakhogy ezek négyzetméterenkénti ára négyszerese annak az összegnek, amit a HPI-mutató alapján az átlagos polgárok megengedhetnének maguknak.

Az ezer élve születésre jutó 5 éven alul meghalt gyermekek aránya annak a hat mutatónak az egyike, amelyikben az összefoglaló készítői részleges előrehaladást fedeztek fel, értéke 2017-ben 22,1 volt – úgy, hogy 1960-ban 314 volt. Ugyanakkor egy 2014-es egészségügyi felmérés kimutatta, hogy a legalacsonyabb jövedelmű rétegekben az arányszám 42, a legmagasabban csupán 19; területi vonatkozásban pedig a mutató városokban 23, vidéken 34 volt.

A jelentésben vizsgált mutatók többségében igen mérsékelt az előrehaladás, főleg annak hiánya észlelhető, s még ahol van is haladás, szembeszökő egyenlőtlenségek jelentkeznek a vagyoni kvintilisek, a társadalmi nemek, valamint a földrajzi egységek között.

TÁRGYSZAVAK: társadalmi jelzőszámok, munkanélküliség, Egyiptom

HOLKA LÁSZLÓ